Соловушка і троянда

— Вона пообіцяла, що танцюватиме зі мною, якщо я принесу їй червоні троянди, — вигукнув молодий Студент, — але в моєму садку немає жодної червоної троянди.

Зі свого гнізда на дубочку його почула Соловушка, визирнула з листя й замислилася.

— Жодної червоної троянди, хоч увесь сад обійди, — простогнав юнак, і його гарні очі налилися слізьми. — Від яких дрібниць залежить людське щастя! Я перечитав усе, що написали мудреці, мені відомі усі таємниці філософії, але через брак однієї червоної троянди зруйнується ціле моє життя.

— Нарешті я зустріла справжнього закоханого, — мовила Соловушка. — Ніч у ніч я оспівувала його, не знаючи, чи існує він насправді. Ніч у ніч я оповідала його історію зіркам — і от нарешті я бачу його самого. Волосся в нього темне, як бутон гіацинта, а вуста червоні як троянда, якої він прагне; пристрасть зробила його обличчя блідим, як слонова кістка, і туга наклала відбиток на його чоло.

— Принц влаштовує бал завтра ввечері, — шепотів Студент, — і моя кохана буде серед запрошених. Якщо я принесу їй червону троянду, вона танцюватиме зі мною до світанку. Якщо я принесу їй червону троянду, я триматиму її в обіймах, і вона схилить голівку мені на плече, і я стискатиму її ручку. Але в моєму садку немає червоної троянди, тож я сидітиму тут на самоті, і вона пройде повз мене. Я буду для неї порожнім місцем, і це розіб'є мені серце.

— О так, це справжній закоханий, — мовила Соловушка. — Те, про що я співаю, змушує його страждати; що для мене радість — для нього біль. Звісно, кохання — чудове почуття. Воно цінніше за смарагди і дорожче за

коштовні опали. Його не купити ні за перли, ні за гранати, ним не торгують на ярмарку. Купці його не продають, і на золото його не обміняють.

— На галереї сидітимуть музики, — вів далі Студент, — і гратимуть на своїх інструментах, а моя кохана танцюватиме під мелодії скрипок та арф. Танцюватиме вона так легко, що її ніжки майже не торкатимуться підлоги, а розчепурені придворні юрмитимуться навколо неї. От тільки зі мною вона не танцюватиме, бо я не маю червоної троянди, щоб їй подарувати.

І він кинувся на траву, затулив обличчя руками й розридався.

— Чого він плаче? — спитала Зелена Ящірка, пробігаючи повз Студента, задерши хвостика.

— І справді, чого? — прошепотів Дзвоник своєму сусіді лагідним, тихим голосом.

— Він ридає через червону троянду, — відповіла Соловушка.

— Через червону троянду? — обурилися вони.

— Це просто безглуздя! — і мала Ящірка, яка була дещо цинічною, розреготалася від душі.

Проте Соловушка розуміла причину страждань Студента; вона принишкла на своєму дубочку і замислилася над таємницями Кохання.

Раптом вона розправила свої брунатні крильця для польоту та зірвалась у небо. Вона промайнула гаєм, як тінь, і, як тінь, закружляла над садом.

У центрі галявини росло прегарне Трояндове Деревце, й коли Соловушка побачила його, то підлетіла й усілася на тоненьку гілочку.

— Подаруй мені червону троянду, — заблагала вона, — і я заспіваю тобі найкращу зі своїх пісень.

Але Деревце похитало головою.

— Мої троянди білі, — відповіло воно, — білі, як піна морська, біліші за сніг гірський. Лети до мого брата, що росте біля старого сонячного годинника, може, він дасть тобі те, чого ти бажаєш.

І Соловушка полетіла до Трояндового Деревця, що росло біля старого сонячного годинника.

— Подаруй мені червону троянду, — заблагала вона, — і я заспіваю тобі найкращу зі своїх пісень.

Але Деревце похитало головою.

— Мої троянди червоні, — відповіло воно, — червоні, як ніжки горлиці, червоніші за розлогі гілки коралів, що коливаються в океанських гротах. Але зима застудила мої вени, мороз побив мої бруньки, а буря поламала моє віття, і не буде у мене троянд цього літа.

— Але мені потрібна одна-однісінька червона троянда! — молила Соловушка. — Одна-однісінька червона троянда! Невже я ніяк не зможу її роздобути?

— Є один спосіб, — відповіло Деревце. — Але він такий жахливий, що я не насмілююсь розповісти тобі.

— Розкажи, — умовляла Соловушка, — я не боюся.

— Якщо тобі потрібна червона троянда, — почало Деревце, — ти маєш створити її з музики при місячному сяйві та напоїти кров'ю власного серця. Ти маєш співати для мене, проштрикнувши серце одним із моїх шипів. Цілу ніч ти маєш співати для мене, а шип увіп'ється тобі просто в серце, і твоя кров, твоє життя переллються у мої вени і стануть моїми.

— Смерть — величезна ціна за одну червону троянду, — простогнала Соловушка, — а Життя дуже дороге для всіх. Як приємно мешкати у зеленому гаї, милуватися Сонцем у золотій колісниці та Місяцем у колісниці з перлів. Як солодко пахне глід, які ніжні дзвоники, що ховаються у долині, як буяє верес на пагорбах! Але Кохання важливіше за Життя, і що таке серце однієї пташки порівняно з серцем людини?

І Соловушка розправила свої брунатні крильця для польоту і зринула в повітря. Вона промайнула садом, як тінь, і, як тінь, закружляла над гаєм.

Юний Студент і досі лежав на траві, і сльози ще не висохли на його прекрасних очах.

— Ти будеш щасливим, — вигукнула Соловушка, — Ти будеш щасливим! Ти отримаєш свою червону троянду. Я створю її з музики при місячному сяйві та напою її кров'ю власного серця. Все, що я попрошу в тебе за це, — щоб ти був справжнім закоханим, бо Кохання мудріше за Філософію, хоч та й мудра, і дужче за Владу, хоч та й дужа. Полум'яно горять крила Кохання, і поломеніє яскраво тіло його. Вуста кохання солодкі, як мед, а подих — як ладан і миро.

Студент звів очі й дослухався, але не зміг зрозуміти, що щебетала до нього Соловушка, бо знав він лише те, про що писалося у книжках.

Але Дубок зрозумів — і засмутився, бо він дуже любив малу Соловушку, яка звила гніздечко у його гіллі.

— Заспівай мені одну останню пісню, — прошепотів він. — Мені буде самотньо, коли тебе не стане.

І Соловушка заспівала для Дубка, і її голос розливався, як іскриста вода зі срібного дзбанка.

Коли вона доспівала свою пісню, Студент підвівся й витяг із кишені записник і олівець.

— Пташка володіє формою, — говорив він сам до себе, ідучи через гай, — цього у неї не відняти; а от чи має вона почуття? Боюся, що ні. Власне, вона така, як і більшість митців: тільки стиль без будь-якої щирості. Вона не пожертвує собою задля інших. Вона думає тільки про музику, а всі знають, що мистецтво егоїстичне. Проте треба визнати, що у її голосі є гарні ноти. Як шкода, що те, чим вона займається, не має жодного сенсу і не приносить практичної користі!

І він увійшов до своєї кімнати, улігся на сінник на ліжку і почав думати про свою кохану, а за деякий час поринув у сон.

А коли Місяць засяяв на небесах, Соловушка полетіла до Трояндового Деревця і настромилася грудьми на гострий шип. Цілісіньку ніч співала вона з шипом у грудях, а холодний кришталевий Місяць нахилився нижче і заслухався. Усю ніч співала вона, і шип впивався дедалі глибше в її груди, і кров життя витікала з неї.

Спершу вона співала про зародження кохання у серцях юнака і дівчини. І на найвищій гілці Трояндового Деревця розпускалася найчарівніша троянда, пелюстка по пелюстці, коли одна пісня змінювала другу. Спершу троянда була білою, як туман над річкою, білою, як новий ранок, і срібною, як крила світанку. Наче привид троянди у срібному дзеркалі, наче привид троянди в озері — такою була троянда, що розквітла на верхівці Трояндового Деревця.

І тоді Деревце звеліло Соловушці притулитися щільніше до шипа.

— Тулися ближче, мала Соловушко, — гукало Деревце, інакше День настане, перш ніж ми створимо Троянду.

І Соловушка щільніше нахромилася на шип, і гучніше й гучніше лилася її пісня, бо співала вона про зародження пристрасті у душах чоловіка й жінки.

І ніжний відтінок рожевого забарвив пелюстки троянди, мов рум'янець на щоках юнака, коли він цілує вуста своєї нареченої. Але шип іще не проколов серця пташки, і серце троянди залишалося білим, — а тільки кров солов'їного серця може запалити ясно-червленим серце троянди.

І тоді Деревце звеліло Соловушці притулитися щільніше до шипа.

— Тулися ближче, мала Соловушко, — гукало Деревце, інакше День настане, перш ніж ми створимо Троянду.

І Соловушка щільніше настромилася на шип, і він проколов її серце, і гострий, несамовитий біль пронизав пташку. Пекучим, пекучим був біль, проте відчайдушно лунала її пісня, бо співала вона про Кохання, облагороджене Смертю, про кохання, яке вмирає не у гробниці.

І тут прекрасна троянда стала густо-червоною, як троянда східного неба.

Червоним був вінець її пелюсток, червоним, як рубін, зробилося її серце.

А от голос Соловушки все слабшав, і вона забила крильцями, й очі її затягло плівкою. Дедалі тихішою ставала її пісня, й вона відчувала, як щось душить її за горло.

Тоді в неї з горла вихопився останній звук музики. Блідий Місяць почув її, забув про світанок і залишився на небі. Троянда почула її та вся затріпотіла від захвату, розтуляючи пелюстки назустріч холодному ранковому повітрю. Луна донесла пісню до печери на пагорбі та збудила вівчарів, що бачили сни. Пісня пурхнула понад очерет на річці, й очеретинки переказали її морю.

— Дивись, дивись! — гукало Трояндове Деревце. — Ми вже створили троянду!

Але Соловушка не відповіла — вона лежала мертва у високій траві, й серце її було наскрізь прохромлене шипом.

Опівдні Студент прочинив вікно й визирнув у сад.

— Ого, мені неймовірно пощастило! — закричав він. — Ось і червона троянда! Я не бачив такої троянди ніколи в житті. Вона така прекрасна, що безсумнівно має якусь довгу наукову назву латиною, — і він нахилився й зірвав квітку.

Потім він надяг капелюха і побіг до домівки Професора, стискаючи троянду в руці.

Донька Професора сиділа на ґанку і пряла синю шовкову нитку, а біля її ніг вмостився маленький собачка.

— Ви сказали, що танцюватимете зі мною, якщо я принесу вам червону троянду, — проголосив Студент, — ось найчервоніша троянда на світі. Ви пришпилите її сьогодні увечері біля серця, ми танцюватимемо, і я говоритиму вам, як палко вас кохаю.

Але дівчина нахмурилася.

— Боюся, вона не пасує до моєї сукні, — відрізала вона, — до того ж племінник Камергера надіслав мені справжні коштовності, а хто ж не знає, що коштовності набагато цінніші за квіти.

— Ох, яка ж ви невдячна! — сердито відповів Студент, жбурнув троянду на землю, й вона впала в калюжу, де її переїхав віз.

— Я — невдячна? — вигукнула дівчина. — А от ви — нечемний грубіян! Хто ви зрештою такий? Усього лише Студент. Гадаю, ви навіть не маєте срібних застібок на черевиках, як у племінника Камергера, — і вона підвелася зі стільця та зникла в домі.

— Яка безглузда річ — Кохання! — бурмотів Студент, вертаючись назад. — Воно і вполовину не таке корисне, як Логіка, бо нічого не доводить, а ще завжди говорить про те, що ніколи не трапляється, і примушує вірити у таке, чого не існує. Власне, від Кохання немає жодної користі, а у наш час користь — понад усе. Повернуся-но я до своєї Філософії та вивчатиму Метафізику.

Отак він прийшов до своєї кімнати, витяг товстелезну запорошену книжку і заходився читати.